

Jerzy Józef Kopec

Duchowość eucharystyczna

Collectanea Theologica 67/3, 41-59

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JERZY JÓZEF KOPEĆ CP, LUBLIN

DUCHOWOŚĆ EUCHARYSTYCZNA

Eucharystia jest sercem życia Kościoła. Ona jest jego skarbem, źródłem jego siły i radości. W tym darze swej osoby Pan nasz promieniuje na całość wiary i życia swoich uczniów, oświecając ich, pobudzając, uświęcając przez Ducha i pociągając w kierunku nadziei i pewności, iż On jest ciągle z nami. To Chrystus zmartwychwstały przez dar swej obecności buduje z nas najpełniej jedną rodzinę dzieci Bożych.

Sprawowanie Eucharystii, wielkiej tajemnicy wiary, stanowi centrum życia chrześcijańskiego zarówno dla całej społeczności ludu Bożego, jak i dla poszczególnych jej wspólnot. W tej tajemnicy Kościół pouczony przez Ducha Świętego, stara się z dnia na dzień ją zgłębiać i pełniej nią żyć (por. EM. 25)¹. Wtajemniczenie w misterium Eucharystii prowadzi bowiem ucznia Pana do wewnętrznego zjednoczenia z Chrystusem, by z Jego odkupienia czerpać „pokarm na czasie” oraz moc dla życia duchowego i pracy apostołskiej. Dlatego ci, którzy zawierzili Zmartwychwstałemu, kształtowani przez słowo Boże i posilani przy stole Ciała Pańskiego, uczą się składać Bogu dzięki i ofiarować mu samych siebie za pośrednictwem Chrystusa, doskonaląc się z każdym dniem w zjednoczeniu z Mistrzem i między sobą (por. KL 14,48). Dynamiczna obecność Pana wśród Jego uczniów jest zwornikiem duchowej mocy Kościoła. „*W najświętszej Eucharystii zawiera się całe duchowe dobro Kościoła, a mianowicie sam Chrystus, nasza Pascha i chleb żywy, który przez Ciało swe ożywione i ożywiający Duchem Świętym daje życie ludziom, zapraszając ich i doprowadzając w ten sposób do ofiarowania razem z Nim samych siebie, swojej pracy i wszelkich rzeczy stworzonych. Dlatego Eucharystia przedstawia się jako źródło i szczyt całej ewangelizacji, tak że katechumenów wprowadza się stopniowo do uczestnictwa w Eucharystii, a wierni naznaczeni już znakiem chrztu świętego i bierzmowania,*

¹ Kongregacja do spraw Kultu Bożego, *Eucharisticum Mysterium* (EM), Roma 1967.

włączają się całkowicie w Ciało Chrystusowe przez przyjęcie Eucharystii” (DK 5). Oznacza to, że Kościół w sprawowaniu Eucharystii odnajduje siebie i swoje posłannictwo zbawcze wobec świata, budując się duchowo i stwarzając klimat do kształtowania chrześcijańskiej dojrzałości swoich członków. Dzięki charakterowi społecznemu Eucharystia staje się znakiem jedności uczniów Pana i skutecznym środkiem do wytworzenia ich autentycznej wspólnoty, opartej na duchu nowej miłości chrześcijańskiej. Samo zaś doświadczenie Eucharystii stwarza warunki dla kształtowania duchowej sylwetki chrześcijanina, który w sprawowaniu z braćmi tego misterium zbawienia odkrywa coraz pełniej swoją więź z Chrystusem i Kościołem oraz własne zadania apostołskie wobec świata.

1. Pojęcie duchowości eucharystycznej

Eucharystia jest najpełniejszym znakiem obecności naszego Pana, którego odczytanie, zgłębienie i przyjmowanie zostawił On swoim uczniom jako dar i doświadczenie ciągłej anamnezy Jego osoby, źródło Jego mocy i szczyt miłości. Chrystus umiłował nas do końca i pozostał z nami, ofiarując nam nową rzeczywistość zbawienia, światło na rozproszenie ludzkich mroków, prawda i droga do rozpoznania sensu naszej egzystencji, pokarm dla tych, którzy są ciągle w drodze, wreszcie nadzieja pełni życia, które nie będzie miało kresu. Sięgając do tego korzenia życia chrześcijańskiego jakim jest Eucharystia należy podkreślić, że jej doświadczenie sprowadza się do tego, że w tym misterium wiary uczeń Pana uczestniczy w życiu Chrystusa przez identyfikację z własnym życiem. Chodzi tu bowiem o szczególne zjednoczenie z Chrystusem tworzące pełną głębi relację interpersonalną, w której, dzięki przenikaniu przez wiarę i chrzest życia Bożego w życie ludzkie, człowiek uczestniczy w owocach śmierci i zmartwychwstania Chrystusa (Rz 6,3–5) i dlatego może z Apostołem Narodów powiedzieć: „*Już nie ja żyję, ale żyje we mnie Chrystus*” (Ga 2,20). To przyjęcie Ducha Chrystusowego sprawia, że chrześcijanin staje się człowiekiem duchowym (*spiritualis, pneumatikós*), prowadzącym życie w Duchu Świętym, który ogarnia swą mocą całą egzystencję ucznia Pana. Osobowe przyjęcie Chrystusa i życie według Jego Ducha (1 Kor 2,11) niesie z sobą pełniejsze praktykowanie chrześcijańskich ideałów, wewnętrzne doświadczenie Boga i dobrowolna chęć

duchowego wzrostu². Kształtowanie rysów tego podobieństwa do Chrystusa jest dziełem Ducha Świętego, który urzeczywistnia czyn zbawczy i samą realizację tego zamysłu Bożego, gdy chrześcijanin karmi się Ciałem i Krwią uwielbionego Chrystusa. W obecnym etapie zbawienia na ziemi nie ma pełniejszego kontaktu z Bogiem od tego, który dokonuje się w Eucharystii. Ona jest „*Źródłem i zarazem szczytem całego życia chrześcijańskiego*” (KK 11). Eucharystia jest także „*szczytem działania, przez które Bóg w Chrystusie uświęca świat, a równocześnie szczytem kultu, jaki ludzie w Duchu Świętym oddają Chrystusowi a przez Niego Ojcu*”³. Duchowość eucharystyczna jest więc szczytem wszelkiej duchowości chrześcijańskiej jako udział w zbawieniu i uwielbieniu Boga, w którym uczestniczy człowiek przez wiarę i sakramenty wiary (por. KL 14).

Duchowość eucharystyczna jest eklezjalną formą autentycznego życia chrześcijańskiego, które bazując na inkorporacji człowieka w Chrystusa i Kościół oraz jego napełnieniu Duchem Świętym w sakramentach chrztu i bierzmowania, znajduje u uczniów Pana swój szczyt, gdy karmią się oni Ciałem i Krwią Chrystusa we wspólnocie uczyły braterskiej, stanowiącej zadatek wiecznej komunii w powszechnym królestwie Bożym. Duchowość eucharystyczna jest procesem całościowego rozwoju i dojrzewania, który znajduje swe ostateczne wypełnienie w rzeczywistości eschatycznej. W niej realizuje się podstawowa dynamika zbawienia i kultu chrześcijańskiego skierowanego do Ojca przez Syna w jedności Ducha Świętego. Dlatego można powiedzieć, że duchowość eucharystyczna jest teofaniczna, chrystocentryczna i pneumatyczna. Jest ona zawsze personalistyczna a równocześnie wspólnotowa i eklezjalna. Kontakt z Bogiem ma bowiem charakter osobowy choć dokonuje się we wspólnocie braterskiej⁴.

Rys indywidualny duchowości eucharystycznej opiera się na świadomości, że chrześcijanin odrodzony przez Ducha Świętego jest już człowiekiem duchownym. Jego gorliwość, wierność i dojrzałość w pracy duchowej poprzedzona oczyszczeniem z grzechu i otwarciem na Ducha Świętego może być dopełniona darem samego Boga. Chodzi tu o spotkanie nie dwu równorzędnych partnerów, ale Boga

² A. M. B e s n a r d, *Kierunki rozwoju współczesnej duchowości*, „Concilium”. Nr 1–10: 1965/66 s. 655.

³ EMG; *Katechizm Kościoła Katolickiego* (KKK). Poznań 1994 nr 1325.

⁴ B. N a d o l s k i, *Liturgia fundamentalna*. Poznań 1989 s. 25.

i Jego stworzenia, Nieskończonego ze skończonym, Trancendentnego Władcy z całkowicie od Niego zależnym człowiekiem. To Bóg ma zawsze inicjatywę w naszym uświęceniu, On ustalił zbawczy plan i daje łaskę dla jego realizacji. Dlatego chrześcijaństwo samo w sobie jest przede wszystkim darem, miłosierdziem i łaską bez jakiegokolwiek zasługi z naszej strony. Ta miłość Boga do człowieka uosobiła się w Chrystusie, a objawia szczególnie w Jego tajemnicy paschalnej. Bóg spotyka się z człowiekiem w Chrystusie. Aby to nachylenie się Boga ku człowiekowi mogło stać się źródłem łaski musi również objawić się w czynie i wolnym zaangażowaniu samego człowieka. Suponuje to poddanie się działaniu Ducha Świętego, osobista refleksja i doświadczenie swego człowieczeństwa czyli wewnętrzne poznanie siebie oparte na włączeniu się w misterium Chrystusa. To Chrystus bowiem jako mądrość Boga i Jego moc staje się treścią życia Jego ucznia, prawdą i drogą prowadzącą człowieka wiary do pełnienia wszystkich cnót. Ten proces wewnętrznego włączenia się w Chrystusa i przyjęcie Jego drogi jako zasady postępowania precyzuje Apostoł Miłości, gdy pisze: „*Wszystkim tym jednak, którzy je (Słowo Wcielone) przyjęli, dało moc, aby się stali dziećmi Bożymi*” (J 1,12). Jest to udział w obiektywnej świętości Chrystusa, istniejącej w „*wiecznym odkupieniu*” (Hbr 9,12) i będącej ukrytym planem Bożego zbawienia, o którym pisze Apostoł Narodów: „*Głosimy mądrość między doskonałymi... Głosimy tajemnicę mądrości Bożej, mądrość ukrytą, tę, którą Bóg przed wiekami przeznaczył ku chwale naszej... Nam zaś objawił to Bóg przez Ducha. Duch przenika wszystko, nawet głębokości Boga samego*” (1 Kor 2,6–7. 10).

Duchowość eucharystyczna oparta na osobowym spotkaniu z Chrystusem zakłada afirmację Jego prymatu w dziele ludzkiego uświęcenia oraz całkowite otwarcie się człowieka na działanie Ducha Świętego, który dopełnia dzieło Pana i „*przychodzi z pomocą naszej słabości*”, a prowadząc nas ku pełni usprawiedliwienia, sprawia, że stajemy się „*synami Bożymi*” i „*dziedzicami, Boga, a współdziedzicami Chrystusa*” (Rz 8,1–30). Duchowość eucharystyczna jest udziałem w obiektywnej tajemnicy Chrystusa, choć z drugiej strony prowadzi ona do konieczności subiektywnej postawy człowieka przez jego osobiste zaangażowanie. W przeciwnym wypadku groziłby jej czczy formalizm. Ta duchowość oparta jest na wewnętrznym spotkaniu i doświadczeniu Chrystusa przyjętego pod osłoną znaków konsekrowanego Chleba i Wina, a więc nie tylko na płaszczyźnie czysto

subiektywnej, psychologicznej czy sprowadzającej się do aglomeratu myśli, uczuć, duchowych uniesień czy intelektualnej adoracji lub medytacji Boga bliskiego ludziom. W ten sposób przez spotkanie z Chrystusem w znaku sakramentalnym, duchowość eucharystyczna prowadzi chrześcijanina ku rzeczywistości obiektywnej i ontologicznej, z której rodzi się i rozwija świętość człowieka. Oparta jest ona na obecności tej świętości, której sprawcą jest Duch Święty, działający w nas od chrztu i bierzmowania, a przedłużający w nas świętość Chrystusa – Głowy Mistycznego Ciała⁵. Szukając tego fundamentu obiektywno-ontologicznego, duchowość eucharystyczna stawia nas przed koniecznością wielkiego zaangażowania subiektywnego, gdyż ten właśnie kontakt stanowi świadomą percepcję w zbawieniu Chrystusa. W tym znaczeniu duchowość eucharystyczna należycie pojęta i uformowana nie przeprowadza podziału między formami kultu wewnętrznego i zewnętrznego. Wywodzi się ona bowiem z takiej postawy i bazuje zawsze na równowadze wartości obiektywnych, które określają i determinują duchową postawę człowieka. Opiera się ona również na wartościach subiektywnego doświadczenia spotkania z Chrystusem, które sprawiają, że wartości obiektywne stają się subiektywnym doświadczeniem⁶. Dla duchowości eucharystycznej, która akcentuje w tajemnicy Ciała i Krwi Chrystusa objawienie i aktualizację Jego tajemnicy zbawczej sama Komunia św. jest na pierwszym miejscu zaakceptowaniem Chrystusowej ofiary, realnym przejściem (pascha) Pana – w swym znaku i obecnej fazie sakramentalnej – z tego świata do Ojca. Jest ona prawdziwym udziałem w śmierci Chrystusa i Jego zmartwychwstaniu, które wymaga od nas śmierci dla grzechu i życia w Duchu Świętym. Ten dar Chrystusa udzielany jego uczniom jest napełnieniem Duchem Świętym i faktycznym przyjęciem na wzór Chrystusa woli Ojca oraz świadomością wcielenia się w tę rzeczywistość zbawienia, która nazywa się Kościołem czyli Mistycznym Ciałem Chrystusa.

Prawa świętości, które reguluje duchowość eucharystyczna, nie bazują tylko na skłonnościach jednostki lub samym działaniu podmiotu (akty uwielbienia, medytacja, praktyki eucharystyczne

⁵ W. Świerżawski, *Mysterium Eucharystii i mistyka eucharystyczna*, w: *Mysterium Christi*, t. 3. *Msza święta*, Red. W. Świerżawski. Kraków 1992 s. 114-115.

⁶ S. Marsili, *Eucarista. Teologia e storia della celebrazione*, w: *Anamnesis*. Red. S. Marsili i in., T. 3/2, Torino 1983, s. 147-190.

itp.) ani na prostej relacji duszy do Ducha Świętego, czy jakimś ogólnym ukierunkowaniu osi życia chrześcijańskiego wokół relacji: „*Bóg i człowiek*” czy odniesieniu „*Chrystus i ja*”. To ukierunkowanie się na Eucharystię winno być doświadczane przez człowieka wiary wielowarstwowo i wielowymiarowo.

Duchowość eucharystyczna zmierza zawsze i w sposób coraz doskonalszy do postawienia chrześcijanina w obliczu „*otwarcia*” na słowo Boże, stawia człowieka w zasięgu promieniowania tegoż słowa Chrystusowego w nas zarówno we Mszy św., adoracji Najśw. Sakramentu czy eucharystycznym nabożeństwie słowa Bożego pozwalając uczniowi Pana uczestniczyć rzeczywiście i prawdziwie w spotkaniu z Chrystusem. Doświadczenie słowa Bożego, do którego prowadzi pobożność eucharystyczna, to w istocie posłuszeństwo temu słowu i samemu Duchowi Świętemu. To bowiem Duch Święty sprawia, że dzieło zbawcze Chrystusa uobecnia się w każdym czasie, gdy głoszona jest Jego Ewangelia. Proklamowane słowo Boże dzięki Duchowi Świętemu budzi w słuchaczu usprawiedliwiającą wiarę. Ta wiara jako kategoria duchowa jest weryfikowana przez słowo Boże i staje się subiektywną fazą zbawczego dzieła Chrystusa, niosąc zesłanie Ducha Świętego do serca konkretnego człowieka. Ona sprawia w sercu ucznia Chrystusa to co św. Jan i Apostoł Narodów nazywają „*odrodzeniem*” „*nowym stworzeniem*”, „*współzmartwychwstaniem*”, które to fakty są analogiczne do takich wydarzeń zbawczych jak *śmierć, zmartwychwstanie i wniebowstąpienie Chrystusa*⁷. Słowo Boże jako dar Ducha Świętego nam udzielany przygotowuje nas do godnego przyjęcia Eucharystii zapewniając także, że jej owoce w życiu chrześcijanina zostaną pomnożone i przekazane innym.

Duchowość eucharystyczna wyrastająca z naszego udziału w tym misterium obecności Chrystusa wśród swoich uczniów nie tylko prowadzi do pełniejszego sprawowania tej tajemnicy ale jest otwarta na niesienie jej innym przez czynną miłość. Eucharystia jako znak najwyższej miłości Chrystusa do ludzi przekształca nas na obraz i podobieństwo Chrystusa i zmierza z kolei do udzielenia Go światu. Człowiek przemieniony w Chrystusie przez spotkanie z Nim w znaku Jego Ciała i Krwi, ma z kolei przekazywać dalej Chrystusa i tym samym przedłużać Jego dzieło w świecie, by zmierzać do odnowy

⁷ B. M i g u t, *Znaki Misterium Chrystusa. Historiozbawcze ujęcie sakramentów według Salvatore Marsilio OSB (1910–1983)*, Lublin 1996 s. 211–231.

oblicza ziemi. Stanowi to prosty wymóg chrześcijańskiej wiary i miłości. Jest to budowanie przez Eucharystię jako miłość (*agape*), która stanowi serce chrześcijaństwa. Bez miłości wszystkie działania kościelne i charyzmaty służące wspólnocie byłyby nic nie znaczące. Miłość i jej świadectwo codzienne jest sprawdzianem indywidualnego i wspólnotowego życia Eucharystia. To ona „*buduje Kościół*” (1 Kor 8,1; Ef 4,16) i stanowi objawienie Ducha Świętego wśród uczniów Pana. Także samo życie w Duchu Świętym objawia się wśród ludzi przez tę cechę: absolutny prymat miłości w życiu wspólnoty kościelnej. Doświadczenie Eucharystii prowadzi zawsze do objawienia i wzrostu miłości wśród tych, którzy karmią się tym darem miłości Chrystusa⁸.

Duchowość eucharystyczna ma zawsze wymiar wspólnotowy, a ze swej istoty ma formę eklezjalnego doświadczenia. Oddaje się w niej cześć Ojcu przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym w budowanej i uświęcanej przez Ducha Chrystusa wspólnocie Kościoła, który gromadzi się wokół jednego stołu jako znaku samego Chrystusa. Dlatego całość naszego życia eucharystycznego ma być skorelowana z dziełem zbawczym Chrystusa i ukierunkowana na spotkanie z Panem rozpoznawanym przez wspólnotę uczniów przy „*łamaniu Chleba*”.

Formowane przez duchowość eucharystyczną życie chrześcijańskie jest nie tylko obiektywnie zdeterminowane i regulowane zbawczym dziełem Chrystusa i jego przyjęciem przez wiarę w sercu Jego ucznia, ale określone przez doświadczenie wspólnoty braterskiej. Ten aspekt wspólnotowy i eklezjalny wyraża duchowość eucharystyczna szczególnie wtedy, kiedy w sposób istotowy, a nie tylko dewocyjny odnosi się do tajemnicy Mistycznego Ciała, czyli misterium Kościoła, gdzie właśnie prawdziwy kult Chrystusa prowadzi do czci samej Głowy wspólnoty Kościoła (*pietas Christi, pietas Capitis*), stając się czynnością całej wspólnoty eklezjalnej (*actio totius communitatis*)⁹. Aspekt wspólnotowy duchowości eucharystycznej wyrasta z przeświadczenia, że zanim Chrystus stanie się Oblubieńcem duszy ludzkiej jest On już Oblubieńcem swej duchowej Oblubienicy

⁸ A. Durak, *Treści uczestnictwa we Mszy świętej w świetle formuł eucharystycznych Mszału św. Rzymskiego dla diecezji polskich*, Piła 1992 s. 76–80.

⁹ S. Marsili, *La liturgia, momento storico della Salvezza*, w: *Anamnesis*, Red. S. Marsili i in., Torino 1974 s. 88–100; 107–136.

Kościoła, ludu Bożego kierowanego przez Ducha Świętego (Rz 8,5). Rzeczywistość ludu Bożego zajmuje centralne miejsce przy formowaniu duchowości eucharystycznej. Duchowość ta wskazuje na potrzebę coraz pełniejszego włączenia się w lud Boży pielgrzymujący do Ojczyzny niebieskiej. To zaś pielgrzymowanie do domu Ojca odbywa się we wzajemnym zjednoczeniu w Chrystusie, czyli w komunii z Chrystusem i braćmi. Eucharystia stanowiąca pokarm pielgrzymów, daje siłę do wzajemnego pomagania sobie i znoszenia się nawzajem przy budowaniu Ciała Chrystusa (Ef 1,1–16; J 13,35) czyli Kościoła.

Duchowość eucharystyczna jest formą doskonalszego życia chrześcijańskiego, które nie ogranicza się tylko do minimalnej normy przestrzegania litery tradycji chrześcijańskiej w tym, co jest w niej określone i wymagane. Obejmuje ona całość życia ludzkiego umocnianego darem Eucharystii, którym kieruje i które ożywia Duch Święty. Duchowość eucharystyczna nie zadowala się drugorzędnymi elementami duchowości, ale bazuje na elementach zasadniczych, na sakramentach inicjacji, a zwłaszcza na czynnym udziale we Mszy św., powiązanych z karmieniem się słowem Bożym, uwielbieniem Boga przez śpiewy psalmów, częstym przyjmowaniem Ciała i Krwi Pańskiej oraz świadectwem o Bogu w życiu przepojonym miłością. Tym samym duchowość ta nie ogranicza się do samych form kultu i pobożności eucharystycznej, ale angażuje się w przemianę świata, by mu nadać chrześcijańskie znamię kierowane prawem prawdy i miłości.

2. Paschalny charakter duchowości eucharystycznej

Opis ustanowienia Eucharystii jaki przekazały Ewangelie synoptyczne i św. Paweł w sposób prosty mówi o ustanowieniu tego misterium i znaczeniu duchowym jakie nadał mu nasz Pan: „*A gdy jedli, wziął chleb, odmówił błogosławieństwo, połamał i dał im mówiąc: „Bierzcie i jedzcie, to jest Ciało moje”. Potem wziął kielich i odmówiwszy dziękczynienie dał im i pili z niego wszyscy i rzekł do nich: To jest moja krew Przymierza, która za wielu będzie wylana*” (Mk 14,22–25, por. Mt 26,26–29; Łk 22,15–20; 1 Kor 11,23–25). Ta ofiara uwielbiająca Boga stanowi zapowiedź krwawej ofiary krzyża. Jej wyrazem są dwa greckie terminy, którymi posłużyły się źródła biblijne w ukazaniu tego misterium życia chrześcijańskiego. Zarówno bowiem wyraz eucharystia (gr. *eucharistein* – Łk 22,19; 1 Kor 11,24)

czyli dziękczynienie, jak i słowo eulogia, (gr. *eulogein* – Mt 26,26; Mk 14,22), czyli wysławianie lub błogosławienie¹⁰ pokrywają się z żydowskim sposobem wdzięcznego spożywania posiłku, a szczególnie tego uroczystego podczas Paschy, powiązanego z wychwalaniem Boga za Jego opiekę i łaskawość wobec narodu wybranego. Tę postawę, którą wypowiadały modlitwy i uroczyste błogosławieństwa w czasie uczty paschalnej, ujawnia sam czyn Chrystusa¹¹.

W czasie Ostatniej Wieczerzy bierze On w ręce chleb, czyni dzięki czyli odmawia błogosławieństwo, łamie go i podaje swoim uczniom, a dokonując podobnego dziękczynienia nad kielichem wina, nadaje tym czynnościom zupełnie nowe znaczenie. Chleb bowiem staje się nie tylko chlebem błogosławionym, ale Ciałem Zbawiciela, zaś kielich wina, nad którym Pan wypowiedział dziękczynienie, jest kielichem Jego Krwi.

Chrystus ustanowił ofiarę Nowego Przymierza w radosnej atmosferze paschalnej uczty braterskiej. To wydarzenie z Ostatniej Wieczerzy utrwalone w błogosławieństwie chleba i wina jest, podobnie jak żydowska Pascha, uwielbieniem wielkich dzieł Bożych. Ma ono charakter uroczystego wspomnienia (anamnezy) zbawczego dzieła Chrystusa i realizacji Jego nakazu: „*To czyńcie na moją pamiątkę*”. Obrzęd, charakterystyczny dla posiłku żydowskiego został wykorzystany przez Jezusa dla utrwalenia nowej uczty zbawienia, gdy w duchu dziękczynienia błogosławił, łamał i dawał chleb swoim uczniom podczas Ostatniej Wieczerzy¹². Po tym geście łamania chleba rozpoznają uczniowie Jezusa po Jego zmartwychwstaniu (por. Łk. 24,13–35), a mianem tym także pierwsi chrześcijanie będą nazywać swoje zgromadzenia eucharystyczne (por. 1 Kor 10,16–17). Zbierając

¹⁰ P. Stuhlmacher, *Das neutestamentliche Zeugnis vom Herrenmahl*. „Zeitschrift für katholische Theologie”. Jg 84: 1987 s. 1–35; F. Gryglewicz, *Eucharystia. Encyklopedia Katolicka*, Red. R. Łukaszyk, L. Bieśkowski i F. Gryglewicz. T. 4. Lublin 1983 szp. 1239–1241; M. Pisarzak. *Eulogia, Tamże* szp. 1302–1303; Ewangelia według św. Mateusza. Oprac. J. Homerski, w: Pismo św. Starego i Nowego Testamentu. Lublin 1995 s. 148–150.

¹¹ Tradycja żydowska znała pojęcie ofiary dziękczynnej (*toda*) opisanej w Księdze Kapłańskiej (Kpł 7,11–15) z wysławieniem zbawczej mocy Jahwe oraz liczne formy modlitewnego błogosławieństwa Boga *berakah*, w duchu których można szukać wzorców dla eucharystycznych modlitw Kościoła. Zob. Th. J. Talley, *Von der Berakah zur Eucharistie. Das eucharistische Hochgebet der alten Kirche in neuerer Forschung*. „Liturgisches Jahrbuch”. Jg. 26: 1976 s. 98–102.

¹² H. B. Meyer, *Eucharistie. Geschichte, Theologie, Pastoral*, w: *Gottesdienst der Kirche*, Bd. 4. Regensburg 1989 s. 75–81.

się „na łamanie chleba” (Dz 20,7) chrześcijanie sprawują Eucharystię jako pamiatkę Paschy Chrystusa, to znaczy dzieła zbawienia wypełnionego przez Jego życie, śmierć i zmartwychwstanie, a nadal realizowanego w posłudze wstawiania się za ludźmi u Ojca „*aż przyjdzie*” (1 Kor 11,26, by wprowadzić swoich uczniów na wieczną Eucharystię uczytu mesjańskiej” (Łk 22,16–18 i 28–30).

Ducha entuzjazmu wiary i dziękczynienia za „*czystą ofiarę*” oraz „*duchowy pokarm i napój*” wypowiada najstarsze pozabiblijne świadectwo o Eucharystii jakim jest Didache czyli Nauka Dwunastu Apostołów: „*W Dniu Pana, w niedzielę, gromadźcie się razem, by łamać chleb i składać dziękczynienie, a wyznawajcie ponadto wasze grzechy, aby ofiara wasza była czysta*”¹³. Bazując na fundamencie pochwalnodziękczynnej modlitwy żydowskiej (*berakot*) dokument ten ukazuje Eucharystię jako pierwsze i podstawowe dobro zmartwychwstałego Pana. Za ten dar spotkania z Jego osobą wspólnota zgromadzonych uczniów jako część Ciała Kościoła ma składać hymn uwielbienia Ojcu z Chrystusem i przez Chrystusa. To zaś świadectwo o Eucharystii jest najwcześniejszym przykładem modlitwy eucharystycznej zwanej później po grecku *anafora*¹⁴.

Eucharystia jest więc dziękczynieniem skierowanym do Boga jako autora zbawienia i dawcy wszelkiej łaski. Jest ona centrum i szczytem życia Kościoła, ponieważ Chrystus włącza uczniów do swojej ofiary uwielbienia i dziękczynienia, złożonej raz na zawsze na krzyżu. Przez pamiatkę swej Paschy rozlewa On łaski zbawienia na swe Ciało, którym jest Kościół¹⁵. Wznosząc swe modły ku „*Bogu wiecznemu, żywemu i prawdziwemu*” oraz *składając Mu z Chrystusem w Duchu Świętym „ofiary uwielbienia”* wspólnota uczniów Pana wspomina „*wszystkich swoich bliskich, aby dostąpić odkupienia dusz swoich i osiągnąć zbawienie*”. Przez tę „*ofiary świętą, czystą i doskonałą*” Kościół żyjący w świecie już obecnie wraz ze Świętym Zmartwychwstałą Głową wchodzi w przestrzeń Bożą, w której dokonuje się

¹³ Didache 14: Zob. *Eucharystia pierwszych chrześcijan*, Wyd. M. Starowiejski, Kraków 1987 s. 251.

¹⁴ W. Rordorf, *La doctrine des douze Apôtres*, Paris 1978 s. 38–48; B. Nadolski, *Eucharystia*, w: *Liturgika*, T. 4. Poznań 1991 s. 22.

A. Durak, *Nowe modlitwy eucharystyczne. (Struktura i treść)*, w: *Msza księga życia chrześcijańskiego*, Red. B. Nadolski, Poznań 1986 s. 103–117; A. Gerhards, *Entstehung und Entwicklung des Eucharistischen Hochgebets im Spiegel der neueren Forschung*, w: *Gatias agamus. Studien zum eucharistischen Hochgebet für Balhasar Fischer*, Hrsg. A. Heinius, M. Renning, Freiburg im Br. 1992 s. 75–109.

ciągła celebracja i teofania królestwa Boga. Eucharystia ma wymiar wieczny, a jej serce wielka modlitwa eucharystyczna – anafora przepelniona jest dziękczynieniem i uwielbieniem. Wszyscy zaś, którzy uczestniczą w tym misterium powinni sami stać się czystą ofiarą, dziękczynieniem i uwielbieniem Boga przez Chrystusa w Duchu Świętym.

Sprawowanie Eucharystii we wspólnocie uczniów Pana oznacza i zawiera w sobie doświadczenie faktu męki, śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. Ta tajemnica określana mianem misterium paschalnego łączy w jednoczącej kategorii zbawczej męki – śmierci – zmartwychwstanie jako szczególną interwencję Boga. Bazuje ona na boskim fakcie odkupienia, zrealizowanym przez Chrystusa, który obejmuje dwa komponenty historiozbawcze, jakimi są męka i śmierć oraz zmartwychwstanie Pana. Przy sprawowaniu Eucharystii są one uobecnianie nie dla afektywnego rozmyślenia, spowodowania w nas psychologicznej reakcji współczucia czy egzaltacji, ale przede wszystkim jako przedmiot historiozbawczej refleksji. W męce – śmierci Pana uobecnianej w Eucharystii wspomina się z jednej strony sąd, jaki czyni Bóg nad grzechem „*nie darując własnemu Synowi*” a z drugiej strony miłość Ojca, który tak „*umilował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne*” (J 3,16). Sens zaś ofiary eucharystycznej wyraża wola zbawcza Chrystusa, który dla nas „*ofiarował samego siebie*” (Ef 5,2). Ale Eucharystia jest także proklamacją zmartwychwstania Pana i darem Jego obecności, która oznacza dla nas dar nowego życia, zaś w formułach eucharystycznych jest określana jako wola „*życia w Bogu czy życia dla Boga*”. Dar ten jest totalny i realny w Chrystusie, a także realny choć zaczątkowy w nas. Dar tej pełni życia i zbawienia, udzielany w Eucharystii, stanowi również żywą obecność Chrystusa w świecie jako kontynuację zwycięstwa nad grzechem i śmiercią (*vitam resurgendo reparavit*).

Tajemnica paschalna realizująca się w Eucharystii jako uobecnienie czynu zbawczego męki – śmierci – zmartwychwstania Chrystusa, jest sprawowana w ofierze Mszy św. jako dar Jego działania dla innych. Staje się on w Eucharystii rzeczywistością istniejącą obiektywnie: „*Chrystus bowiem umarł za nas nie po to, aby nas uwolnić od śmierci, lecz raczej, aby dać nam możliwość umrzeć skutecznie: umrzeć dla życia starego człowieka, by móc ożyć życiem człowieka nowego, który już nigdy nie umiera*”¹⁶.

¹⁶ L. Bouyer, *Misterium Paschalne*, Kraków 1973 s. 4.

Pascha Chrystusa to przede wszystkim dzieło Jego ofiarnej miłości. Zapoczątkowało je Słowo Ojca przez swoje wcielenie, stając się aktualizacją wybawienia obiecanego przez paschę hebrajską. Realizuje je zaś Chrystus od momentu swego narodzenia, przez mękę, śmierć, zmartwychwstanie i zesłanie Ducha Świętego aż po czas swego ponownego przyjścia w paruzji. Tę paschalną jedność wyraża nie tylko Pismo Święte ale także liturgia eucharystyczna, która stanowi „syntezę” tajemnicy paschalnej. W konsekwencji duchowość eucharystyczna ma zawsze ten sam charakter paschalny, głosząc ciągle tę syntetyczną wizję całego Odkupienia: „*Cały kult chrześcijański jest ustawicznym święceniem Paschy*”¹⁷.

Udział w paschalnej ofierze Chrystusa jaką jest Msza św. prowadzi uczniów Pana do pełnego zjednoczenia z Nim przez włączenie ich w życie swej nieskończonej Osoby i otwarcie nam pełnego przystępu do Ojca. Odpowiedzią człowieka wiary na ten dar Chrystusa ma być ofiarowanie samego siebie w zjednoczeniu z czystą Hostią jaką jest nieskalany dar Ciała i Krwi Chrystusa. Składający ten dar Bogu sam winien z Chrystusem, przez Chrystusa i w Chrystusie stać się darem dla Boga, łącząc z ofiarą Pana samego siebie i treść swego życia (KK 34). Stać się zaś „*duchową ofiarą, miłą Bogu przez Jezusa Chrystusa*” (por. 1 P 2,5) to oddać się Bogu nie tylko wraz z ofiarą Ciała i Krwi Pańskiej sprawowanej w Eucharystii, ale podjąć całe życie zgodnie z nakazem Ewangelii troszcząc się o to, by być człowiekiem wewnętrznym¹⁸. To, co chrześcijanin otrzymał od Boga, a więc swoje życie, swoje osobiste uzdolnienia i wszystkie duchowe dary pragnie on zwrócić Ojcu w łączności z darem Jego Syna. Duchowość eucharystyczna związana z wykonywaniem obowiązków stanu i zawodu podnosi u ucznia Pana poczucie godności człowieka i skłania do świętości życia, polegającej na jego rozumieniu jako służby Bogu, buduje dobre obyczaje, rozwija cnoty, umacnia słabych, a wszystkich pobudza do naśladowania Chrystusa¹⁹.

¹⁷ Tamże s. 3; Por. J. Janicki, *Misterium Paschalne w Mszałe Rzymskim Pawła VI*, Warszawa 1992 s. 122–158.

¹⁸ Janicki, *dz. cyt.* s. 192–224.

¹⁹ R. Rak, A. Szafrański, *Eucharystia*, EK IV 1268–1269.

3. Duchowość eucharystyczna objawia i buduje Kościół

Sprawowanie Eucharystii w duchu jedności, radości i braterstwa stanowi dla uczniów Pana bogate doświadczenie życia w Kościele. Już myśl najstarszych pisarzy chrześcijańskich akcentowała, że udział w Ciele Chrystusa stanowi także włączenie się w Jego Ciało Mistyczne jakim jest Kościół. Św. Ignacy Antiocheński zwracał uwagę, że Eucharystia sprawowana pod przewodnictwem biskupa jest źródłem tej jedności Kościoła Chrystusowego²⁰.

Myśl o Eucharystii jako sakramencie rodzącym i objawiającym Kościół Boży stanowi stały wątek refleksji teologicznej św. Augustyna. Eucharystia jako sakrament jedności i miłości jest dla niego realnym symbolem pełnego Chrystusa, tj. Głowy i Ciała czyli Kościoła. Ona tworzy, buduje i objawia Kościół, dlatego ten kto oddzielił się od wspólnoty braterskiej nie może sprawować Eucharystii. W tym bowiem sakramencie przyjmujemy Chrystusa nie tyle, by Go spożywać, ile by z Nim zjednoczyć nasze życie. W tej tajemnicy prawdziwej i realnej wspólnoty z Chrystusem nie tyle my przyjmujemy naszego Pana i przemieniamy Go w nasze ciało, ile On nas przyjmuje i daje uczestnictwo w pełni Bożego życia²¹.

Jako źródło i szczyt liturgii jest Eucharystia ofiarą zmartwychwstałego Pana i Jego Kościoła, „sakramentem miłosierdzia, znakiem jedności, węzłem miłości uczta paschalna, w której przyjmujemy Chrystusa, w której dusza napelnia się łaską i otrzymuje zadatek przyszej chwały” (KL 47). Dla uczniów Pana powstaje jednak problem jak ten podstawowy akt kultu tajemnicy Eucharystii jakim jest jej sprawowanie we Mszy św. uczynić żywym doświadczeniem życia w Kościele i szkołą formacji chrześcijańskiej. Kościół bowiem nie tylko działa w Eucharystii lecz wyraża się także w tym misterium i czerpie z niego swe życiodajne moce. Ona bowiem jest pierwszym i niezbędnym źródłem prawdziwie chrześcijańskiego ducha. Czy jednak to źródło zbawienia (por. Iz 12,3) i formacji, koncentrujące się wokół Ofiary eucharystycznej w swej obecnej szacie, ułatwia uczniom Pana rozpoznanie Chrystusa przy stole Słowa i Chleba stając się jednocześnie źródłem entuzjazmu dla wiernych w zaangażowanie na rzecz Kościoła?

²⁰ „Jedno Ciało, jeden Kielich, jeden ołtarz, jeden biskup”. Por. *Eucharystia pierwszych chrześcijan*, Wyd. M. Starowieyski, Kraków 1987 s. 73–76.

²¹ *Tamże* s. 23, 88, 360–362.

Na bazie współczesnej odnowy liturgicznej Kościoły lokalne stawiają sobie pytanie czy sprawowany w nich model przeżywania Eucharystii jest dla uczniów Pana epifanią Kościoła oraz doświadczeniem spotkania z Chrystusem i braćmi? W Kościele niemieckim postawiono sobie takie dialektycznie pytanie: czy współczesna Służba Boża (liturgia) jest rzeczywistością żywą w lokalnym Kościele²². Doświadczenie Kościoła w sprawowanej Eucharystii jest więc nadal zagadnieniem istotnym dla współczesnych uczniów Pana.

Msza św. jest radosnym spotkaniem z Chrystusem Zbawcą i Nauczycielem we wspólnocie braci i siostr. Eucharystia jest szczególnym rodzajem wspólnoty Boga z ludźmi i ludzi między sobą. Wspólnota ta buduje się i istnieje dzięki ofierze Chrystusa, w którego miłość i oddanie Ojcu włączeni są wszyscy Jego uczniowie zebrani wokół ołtarza, a scaleni w jedno mocą Ducha Świętego. Świadomość o tym musi narodzić się w sercu ucznia Chrystusa, by potrafił on w sposób świeży, bez rutyny i „otraskania” się z „*wielką Tajemnicą wiary*” sprawować codziennie Mszę św. Mamy powody do wdzięczności wobec Boga i bliskich nam ludzi jeśli ta świadomość o randze Mszy św. w naszym życiu narodziła się już w słonecznym dzieciństwie przez ręce matki i ojca, przez wiarę babci i dziadka lub dzięki formacji oazowej. W zbiorze esejów: *Czym jest dla mnie Msza św.* znajdujemy piękne świadectwa odkrywania Mszy św. w jej wymiarze doświadczenia Kościoła: „*Zawsze wiedziałem i czułem, że Msza św. to spotkanie z Bogiem. Ale ta prawda teoretyczna wyniesiona z lat ministranckich i seminaryjnych stała się dla mnie prawdą wstrzasającą dzięki temu, że Eucharystia stała się dla mnie także spotkaniem z innymi: tutaj zgromadzonymi. Dziś dzięki Eucharystii nigdy nie jestem samotny. Sprawuję ją z wiernymi, nie dla wiernych, czasem w koncelebrze za współbraci, a więc zawsze z Kościołem Bożym*” – pisze ks. Michał Czajkowski²³.

Szczególną więc łaską Eucharystii jest obfite czerpanie z niej mocy Chrystusa, spływające od zmartwychwstałego Pana na wszystkie członki Jego Ciała, którym jest Kościół. W czynnościach tego misterium wiary nic nie jest ważniejsze od tego, że w sposób

²² *Lebt unser Gottesdienst? Die bleibende Aufgabe der Liturgiereform*, Hrsg. von Th. Mass- Ewerd Freiburg. Basel, Wien 1988.

²³ *Czym jest dla mnie Msza święta? Ankieta Duszpasterstwa Środowisk Twórczych w Warszawie*, Wyd. W. Al. Niewęgłowski, Warszawa 1988 s. 17–18.

niewidzialny, lecz rzeczywisty działa w nim Chrystus przez swego Ducha. Wiara ożywiona przez miłość, adorację, uwielbienie Ojca i cisza kontemplacji pozostaną zawsze naczelną regułą sprawowania tej ofiary Chrystusa i Kościoła. Eucharystia jako forma kultu Kościoła wymaga czynnego, świadomego i pełnego udziału w niej wszystkich, stosownie do stopnia święceń i urzędów (por. KL 26)²⁴. Wszyscy więc, zarówno świeccy jak i duchowni, spełniając swe funkcje, powinni czynić tylko to, co do nich należy z natury rzeczy (por. KL 28). I dlatego Kościół, gdy to jest podyktowane potrzebą duszpasterską i naturą samej celebracji, daje pierwszeństwo sprawowaniu Eucharystii we wspólnocie (por. KL 27). Zachęca się przy tym do wychowania lektorów, kantorów, komentatorów, uczestników scholi liturgicznych i ministrantów do spełniania prawdziwej posługi (por. KL 29). Przywraca się także obrzęd koncelebry jako wspólnotowe przeżycie kapłańskiej posługi przez powołanych do tego sług ołtarza²⁵. Nowe formy sprawowania Eucharystii otwierają się na prawdziwy dialog uczniów ze swym Mistrzem, pośród szlachetnej prostoty obrzędów, komunikatywnych znaków przy atmosferze rodzinnej bliskości i promieniującej żywotności wspólnoty czerpiącej z tego źródła chrześcijańskiego życia.

Formacja w Eucharystii i przez Eucharystię jest dziś szczególnie ważna. Gromadząca się na jej sprawowanie wspólnota winna być ożywiona jednym duchem i sercem, aby każda jej czynność stanowiła jedność braterskiego zgromadzenia przygotowującego jej członków do pełniejszego odczytania swej osobistej drogi jako uczniów Pana.

Doświadczenie wskazuje jednak, że soborowa nauka o miejscu Eucharystii w życiu chrześcijańskim oraz samej istocie wewnętrznego uczestnictwa w spotkaniu z Chrystusem przy stole Słowa i Ciała Pańskiego nie przeniknęła jeszcze do świadomości ogółu wiernych. Wyrazem tego jest traktowanie Mszy św. jako jednego z nabożeństw, czy pojmowanie udziału w niej na sposób legalistyczny powiązany z zaniedbaniem jej w dzień niedzielny. Innym symptomem braku odkrycia ducha i prawdziwej natury Eucharystii jest sprowadzanie jej do zespołu czczych ceremonii, brak spistości samych zgromadzeń, w których przeważają kobiety przy małym zaangażowaniu się w nią

²⁴ Por. *List apostolski Jana Pawła II w dwudziestą piątą rocznicę ogłoszenia Konstytucji soborowej „Sacrosanctum Concilium”*, Città del Vaticano 1988 nr 10–12.

²⁵ B. Meyer, *Die Feier der Eucharistie auf dem Weg zur katholischer Vielfalt*, w: *Lebt unser Gottesdienst?*, s. 85–90.

mężczyzn i młodzieży oraz ich postawie bierności i rzadkiego przystępowania do stołu Pańskiego. Ten niekorzystny stan może wyzwać samo rytualne działanie duszpasterskie z praktyką odprawiania mszy w odstępnie „*co godzinę*”, pośpiechem, nużącym stosowaniem tych samych formuł (np. II modlitwy eucharystycznej), brakiem czasu na modlitwę w ciszy, czy niechęcią do przekazywania ludziom świeckim funkcji liturgicznych²⁶. Wszystkie te negatywne przejawy rytualizacji Eucharystii prowadzą do zubożenia jej duchowego waloru i zatarcia jej roli znaku w ukazywaniu i budowaniu Kościoła.

Sprawowanie Eucharystii jako doświadczenia wspólnoty zakłada wielorakość funkcji i posług realizowanych przez jej uczestników. Niesie to dla każdego wierzącego potrzebę rezygnacji z ciasnego egoizmu a przyjęcie myślenia wspólnotowego. Nie uwzględnienie we Mszy św. posług ludzi świeckich przekreśla czytelność aktu kultu sprawowanego przez wspólnotę, prowadzi do zubożenia w niej udziału wiernych, zmniejsza szansę dla ich duchowej formacji oraz zaciemnia samo oblicze Kościoła, który w Eucharystii ujawnia się jako lud Boży Nowego Przymierza. W samej więc aktywizacji uczestników misterium Eucharystii jest ukryty ważny stymulator dla pogłębienia zrozumienia natury i formacji mistagogicznej tych, którzy zależnie od stopnia święceń, posługi lub miejsca we wspólnocie powinni spełniać przewidziane dla nich czynności liturgiczne²⁷. Aktywizacja bowiem zgromadzenia eucharystycznego jest istotnym zadaniem odnowy liturgii, budowania poczucia wspólnoty i formacji uczniów Pana przez przeżycie „*wielkiej Tajemnicy wiary*”. Objawia się ona w dialogu liturgicznym: głównych modlitw i aklamacji, zachowaniu jednolitej postawy i gestów, uczestnictwie w modlitwie spontanicznej, darze ołtarza lub dzieleniu się braterskim znakiem pokoju.

²⁶ *Życie liturgiczne w Polsce po Soborze Watykańskim II*, w: *Polski Synod Plenarny. Teksty robocze*, Poznań–Warszawa 1991 s. 79–80.

²⁷ H. S o b e c z k o, *Postawy wewnętrzne i zewnętrzne w czynnym uczestnictwie wiernych we Mszy świętej*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”. R. 42: 1989 s. 217–219; F. K o h l s c h e i n, *Bewusste, tätige und fruchtbringende Teilnahme*, w: *Lebt unserer Gottesdienst?* s. 38–62; J. K o p e ć, *Reforma liturgii po 30 latach od edycji Soborowej Konstytucji „Sacrosanctum Concilium”*, *Studia liturgiczno-pastoralne*. T. 2. Opole 1993 s. 31–36; P. J. C o r d e, *Partecipazione attiva all'Eucaristia*, Torino 1996 s. 60–85; 146–158.

Widziane więc w bogactwie tajemnicy Chrystusa misterium Eucharystii powinno nabrać dla konkretnego chrześcijanina znamion dotykającego go wydarzenia zbawczego, dostępnego jego świadomości przez swoją zewnętrzną postać celebracji, a łatwo przyswajalnego w duchowej treści jak codzienny pokarm. Ta postać doświadczenia wiary w spotkaniu z Chrystusem i braćmi nie powinna kończyć się przy ołtarzu, ale przemieniać się w Chrystusowy styl życia, stanowiący przedłużenie wydarzenia liturgii ołtarza. W wyróżniającym się duchem wspólnotowym sprawowaniu Eucharystii występuje więc istotny trend i zwornik duchowej formacji kapłana i laika, zrozumienie natury samego Kościoła jako wspólnoty ludu Bożego, odnajdującego jedność z Panem i braćmi w sprawowanych tajemnicach zbawienia. Szkołą dla pełnego udziału w Eucharystii mają stać się same kolejne części Mszy św. One to winny budować postawy eucharystyczne ucznia Pana i być dla niego prawdziwą katechezą i mistagogią o tajemnicy Eucharystii oraz zasadach pełnego, świadomego, czynnego i wewnętrznego w niej udziału²⁸

1. Gromadzenia się i budowania wspólnoty międzyludzkiej podczas obrzędów wstępnych, akcentujących potrzebę duchowego wyciszenia się przed Bogiem, ekspiacji za zło, pojednania i braterstwa;

2. Gotowości słuchania słowa Bożego i żywej odpowiedzi na nie przez zawierzenie Chrystusowi i uznanie Go za Przewodnika swego życia;

3. Miłości czynnej, podczas modlitwy za wspólnotę i gotowości wspomagania potrzebujących przez dar materialny;

4. Uwielbienia i wdzięczności za dobro otrzymane od Boga i od ludzi. Każdy bowiem chrześcijanin ma za co dziękować Bogu i ludziom.

5. Ofiary i całkowitego poświęcenia się dla innych na wzór Chrystusa. Tej duchowej dyspozycji uczy nas zwłaszcza treść wielkich modlitw eucharystycznych, sama anamneza tego, co dokonał Chrystus w czasie Ostatniej Wieczerzy, na krzyżu, w dniu zmartwychwstania oraz polecił ponawiać swemu Kościołowi jako

²⁸ H. Theissing, *Was kann die Familie beitragen zur Liturgie der Kirche?*, w: *Pastorale Liturgie*, Leipzig 1965 s. 170–176; J. K o p e ć, *Liturgia źródłem formacji życia chrześcijańskiego według ks. Wojciecha Danielskiego*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”. R. 39: 1986 s. 411–412.

żywą pamiątkę swej obecności. Łączność z Panem ma się wyrażać w woli oddania swego życia jako duchowej ofiary składanej ciągle z Chrystusem Bogu.

6. Pogłębienia wzajemnej jedności ogarniętych Duchem Świętym, którzy nazywając Boga Ojcem ośmielają się zasiadać do stołu Chrystusa;

7. Odczytania charakteru misyjnego życia i swego posłania, by być świadkami Pana wśród ludzi i pracować jako ferment dla przemiany i zbawienia świata.

4. Wnioski pastoralne

1. Eucharystia jako największy dar Kościoła wyraża jego naturę i zbawcze posłannictwo będąc ciągle źródłem życiodajnych mocy dla wspólnoty uczniów Pana. To świadectwo wiary i aktywnego zaangażowania jej uczestników należałoby przestać „celebrować” we wspólnotach parafialnych, a uczynić je radosną, rodzinną i spontaniczną formą zasiadania przy stole eucharystycznym. Dzięki temu uczniowie Pana mogliby łatwo Go rozpoznać po łamaniu Chleba. Duchowość Eucharystii ma być otwarta na osobowe doświadczenie Chrystusa, a także budowanie prawdziwego braterstwa wśród tych, którzy zasiadają przy jednym stole Ciała i Krwi Pańskiej.

2. Forma sprawowania Eucharystii w niedzielę winna być więc pozbawiona formalizmu, pośpiechu, rutyny, czy czysto zewnętrznego rytualizmu, a stanowić prawdziwy wyraz życia, braterskiego spotkania i wzajemnego umocnienia się uczniów Pana.

3. Akcentowanie wspólnotowego charakteru Eucharystii ma się ujawnić w stałym zwyczaju zapraszania ludzi świeckich do podejmowania funkcji w liturgii (lektora, psalterzysty, kantora, komentatora, organisty, pomocnika przy rozdawaniu Komunii, katechety, itp.). Te duchowo przygotowane jednostki winny odznaczać się dojrzałością w wierze i znamieniem autorytetu we wspólnocie. Do tych posług liturgicznych nie powinno się dopuszczać ministrantów, którzy nie przyjęli jeszcze wszystkich sakramentów inicjacji. Ci ostatni mają spełniać własne zadania określone potrzebą pomocy celebransowi.

4. Rangę posług ludzi dorosłych przy sprawowaniu Eucharystii należałoby także podkreślić przez ich udział w procesji wejścia, odmawianiu wezwań modlitwy wiernych, przynoszeniu darów i przy-

gotowaniu dla nich miejsc w bliskości ołtarza, co byłoby znakiem uznania ich szczególnej roli w budowaniu wspólnoty.

5. Zmierzając do ożywienia wiary uczestników misterium Eucharystii przez tworzenie atmosfery miłości wzajemnej, skupienia i kontemplacji trzeba uczyć wiernych postawy współofiarności swego życia z Chrystusem jako ofiary miłej Bogu. Ten bowiem przejaw duchowości eucharystycznej stanowi jej dojrzały wyraz, gdy uczeń Pana rozumie swoje życie nie według logiki ciała, ale w spełnianiu owoców Ducha.

6. Formacja eucharystyczna chrześcijan i ich mistagogia dokonuje się przez samą treść i formę sprawowania Mszy św. Uczestnicząc w tym misterium wiary, śledząc czynności i znaki, słuchając słowa Bożego i zanosząc modły uwielbienia sami wierni włączani są w całe bogactwo Eucharystii i stają się podatni na tę charyzmatyczną przemianę Ducha Świętego ku codziennemu świadectwu o Chrystusie zmartwychwstałym.

7. W przybliżaniu wiernym Eucharystii w ciągu ostatnich lat zbyt wiele trudu włożyliśmy w zmianę form celebrowania tego misterium. Dziś wybiła godzina dla podjęcia żywej mistagogii o tym misterium, które sprawowane mocą Ducha Świętego ma ukazywać się jako znak Jego odnowy w Kościele.

8. Diakonia Eucharystii ukierunkowana na budowanie wspólnoty uczniów Pana ma być szczególnie pielęgnowana w małych kręgach chrześcijan i eklezjalnych ruchach laikatu. Im winno się przyznać prawo do poszukiwań modeli sprawowania Eucharystii odpowiadających mentalności współczesnych ludzi. Jako zdrowy ferment w Kościele te środowiska formacji uczniów Pana winny także w sprawowaniu „wielkiej Tajemnicy wiary” ułatwiać rozpoznanie zmartwychwstałego Pana po łamaniu Chleba.

9. Duchowość eucharystyczna stanowi szczyt sakramentalnego charakteru naszego zbawienia i jego przejaw najdoskonalszy i istotny. W sprawowaniu bowiem Eucharystii rekapitułuje się to wszystko, co działo się przedtem w duchowym życiu człowieka. Przez udział w tej wielkiej tajemnicy wiary składamy dziękczynienie Ojcu przez Syna w Duchu Świętym, a Kościół jest najbardziej budowany i jednoczy się razem. W słowie i sakramencie Ciała i Krwi Pańskiej przedłuża się najbardziej czytelnie Pamiątka Pana, a człowiek najściślej jednoczy się z Chrystusem i to do tego stopnia, że On przeżywa w człowieku, a człowiek w Nim.

Ks. Jerzy KOPEĆ CP